

Ná Ruotta stivrejuwo

Ráđđehus ja Ráđđehusčállingoddi	3
Stáhtaministtar ja stáhtaráđđi	3
Ná ráđđehus bargá	3
Ná Ráđđehusčállingoddi bargá	4
Ráđđehusčállingotti doaibma	4
Eiseválddit	6
Budjeahttaproseassat	7
Láhkaásahusproseassa	7
Ruoŧa servodatmodealla	9
Demokráhtalaš vuogádat friddja válggaiguin	9
Ruoŧa hálddahushápmi – golbma dásit	9
Ruoŧa vuodđoláogat	10
Olmmošlaš vuoigatvuodát	10
Dásseárvu	11
Almmolašvuohta	11
Áššeolbmát	12
Dárkkisteapmi stáhtas	12
Ruoŧa máilmmis	13
Ruoŧa ja EO	13
Ruoŧa ja ON	13
Davviriikkalaš ovttasbargu	13

Ráđđehus ja Ráđđehusčállingoddi

Stáhtaministtar ja stáhtaráđit

Juohke válgga maŋŋil riikabeaivvi sárdneolmmái evttoha ođđa stáhtaministara. Stáhtaministtar nammaduvvo riikabeaivvis ja ožžo gohččosa ásaht ráđđehusa. Ráđđehus, jođihuvvon stáhtaministaris, stivre Ruoŧa. Ráđđehusas lea stáhtaministtar ja moadde stáhtaráđit, nammalassii ministarat, iešguđet ovddasvástádušguovlluin.

Ná Ráđđehus bargá

Ráđđehus stivre Ruoŧa ja lea mutuvra barggus ráhkadeamis ja rievdadit lágaid ja sáhtta nu láhkái váikkuhit servodatovdáneami oppalaččat. Muhto ráđđehusas lea ovddasvástáduš riikabeaivvis ja ferte atnit riikabeaivvi doarjja vai galgá sáhttit čađahit iežaset politihka.

Ráđđehus, stivre riikka, mii mearkkaša ahte ráđđehus earret iežá:

- buktá ovdan lánkaevttohusaid riikabeaivái
- doaimmaha riikabeaivemearrádušaid
- lea ovddasvástáduš dan budjehtas man riikabeaivi lea mearridan
- ovddasta Ruoŧa EO:s
- ráhkada soahpamušaid iežá stáhtaiguin
- stivre stáhtalaš doaimma
- mearrida muhtin hálddahušássiin, main iežá eiseválddiin ii leat ovdasvástáduš.

Daid rievdadusaid maid ráđđehus háliida čađahit hámuhuvvo evttohusas, nu gohččoduvvon proposišuvnnaid, maid guođđá riikabeaivái mearridit. Lea maid ráđđehus mii ráhkada evttohusa stáhta budjehtii.

Go riikabeaivi lea mearridan áššis, ovdamearkka dihte ođđa lágas dehe stáhta-budjehta birra, de lea ráđđehusa bargu doaimmahit riikabeaivvi mearrádusa. Jus ođđa lánka mielddisbukta ahte ássit ožžot ođđa vuoigatvuođaid dehe geatnegasvuođaid de mearkkaša seammas ođđa bargogohččumiid dan eiseváldái geas lea ovddasvástáduš áššis.

Kollektiiva mearrádusat

Ráđđehus mearrida oktasaš mearrádusaid visot ráđđehusáššiin daid ráđđehusčoahkkimiin mat leat juohke vahku. Unnimusat vihtta stáhtaráđit fertet leat sajis vai ráđđehusa galgá leat váldi mearridit. Ráđđehusmearrádus lea dat formálalaš loahppastašuvdna guhkes mearrádusprosessii. Dávjá leat mánnga mánu bargu virgeolbmodásis ovdal ráđđehusmearrádusa. Muhtimin ášši sáhtta guoskat mánnga stáhtaráđiid ovddasvástádusguovlluid. Jus lea nu de galgá válbmejuvvot ovttas sin mielbargiiguin. Visot stáhtaráđit fertejit leat ovttaoavillis mearrádusas ovdal go bukto ovdán ráđđehusčoahkkimis.

Váldot sullii 6 000 ráđđehusmearrádusat juohke jagi. Diehtujuohkin gávdno regeringen.se maŋŋil go mearrádusat leat mearriduvvon.

Ná ráđđehusčállingoddi bargá

Ráđđehusčállingoddi lea eiseváldi mii doaibmá dego ráđđehusa bargojavku ja dorjo ráđđehusa barggus stivret Ruota ja duohtandahkat sin politihka. Ráđđehusčállingottis leat Stáhtaráđđējuogus, departemeanttat ja Hálddahusossodat. Ráđđehusčállingottis lea otne sullii 4 500 bargi, ja sullii 200 leat politihkalaččat háhkkojuvvon. Ráđđehusmolsumis politihkalaš nammaduvvon heitet ja virgeolbmot geat leat virgáibidjon eahpepolitihkalaččat doalahit iežaset virggi.

Stáhtaráđđējuogus jodiha ja ovttastahtta barggu ráđđehusčállingottis ja lea ovddasvástádus ovttastahttit Ruota EO-politihkas. Stáhtaministar lea hoavda Stáhtaráđđējuokosa badjel. Juohke departemeantta jodiheamis leat golbma ministarat, ja okta dain lea departemeantahoavda. Hálddahusossodaga hoavda lea hálddahushoavda, guhte lea virgeolmmái.

Virgeolbmot veahkehit ráđđehusa buktit ovdan vuoduid ja evttohusaid sierra ráđđehusmearrádusaide ja guorahallat áššiid sihke nášuvnnalaš ja gaskariikkalaš hámiin. Daid stuorimus bargguide gullo lánkaásahusproseassat ja budjeahttaproseassa. Virgeolbmot barget maid stáhtalaš eiseváldiid stivremiin mat leat logahallon iešguđet departemeantta vuollái.

Bargu Eurohpálaš ovttagas (EO) guoská visot departemeanttaid doaimma. Virgeolbmot visot departemeanttain ovddastit Ruota EO:s ja válbmejtit áššiid EO-čoahkkimiidda.

Ruotas leat sullii 100 olgoriikaeiseválddit. Olgoriikaeiseválddiin lea min ambasádat, ovddasteami, sáttagottit ja konsuláhtat. Ovttas daid sullii 400 honoráarkonsuláhtaiguin sii leat olgoriikaovddasteami.

Ráđđehusčállingotti doaibma

Juohke departemeanta hoavda lea stáhtaráđđi, nammalassii ministtar. Departemeanttas sáhtta gávdnot eanet stáhtaráđit go departemeanttahoavda. Dalle sis lea ovddasvástádus sierra áššiin. Juohke stáhtaráđis lea bargujo

avku politihkalaččat virgáibidjon virgeolbmot, ovdamearkka dihte stáhtačáli, politihkalaš áššedovdi ja preassačáli.

Bargomárkandepartemeanta

Bargomárkandepartemeanta ovddasvástádusguovllut: bargoeallinpolitihkka, integrašuvdnapolitihkka, vealahanáššit, olmmošlaš vuoigatvuođat nášuvnnalaš dásis, ruota álbmotlahttovuohta ja veahádatpolitihkka.

Ruhtadandepartemeanta

Ruhtadandepartemeanta ovddasvástádusguovllut: ekonomalaš politihkka, stáhta budjeahhta, vearropolitihkka, ruhtadanmárkanáššit, speallaáššit, gaskariikkalaš ekonomalaš ovttasbargu, fitnodagat stáhtalaš oamastemiin ja gielddalaš ekonomii ja lánkaásahus.

Suodjalusdepartemeanta

Suodjalusdepartemeanta ovddasvástádusguovllut: oppalaš suodjalus, suodjalus ja válbmen lihkohisvuođaid vuostá, heahteválbmen, gaskariikkalaš bijut ovddidit ráfi, álbmotriektepolutihkalaš dieđihanáššit.

Lánkačađaheapmedepartemeanta

Lánkačađaheapmedepartemeantta ovddasvástádusguovllut: vuođđoláogat ja lánkaásahus ránggáštusrievttis, siviilarievttis ja proseassarievttis, riektedoaimmahus, johtin- ja asylapolitihkka, áššit árpmu birra rihkkunáššiin ja muhtin iežá rihkkunáššiin, demokratiiapolitihkas ja golaheaddjeáššit.

Kulturdepartemeanta

Kulturdepartemeantta ovddasvástádusguovllut: kultuvra ja kulturráhkadeddjiid eavttut, kulturárbi, mediat, filmmat ja valáštallan.

Báikegoddedepartemeanta

Báikegoddedepartemeantta ovddasvástádusguovllut: eanandoallu ja birasáššit eanandoalus, báikegoddeovdáneapmi, meahccedoallu, guolásteapmi ja čáhcedoallu, sámi áššit, gilvešilljoealáhus, ealibiidsuodjalus ja elliid dearvvašvuohta, borramušgálvvut, bivdu ja meahcceealledikšu ja maid alibut oahpahus ja dutkan areála ealáhusain.

Birasdepartemeanta

Birasdepartemeantta ovddasvástádusguovllut: árgabeaivebiras mirkku haga, dálkkádat, mearra, čáhci, biologalaš girjávuohta, luondodikšu, birasulbmilvuogádat, gaskariikkalaš birasovttasbargu, birrajohtu, girdnosihkharvuohta ja suonjarsuodjalus, biraslánkaásahus, birasteknihka ja birasdutkan.

Ealáhusdepartemeanta

Ealáhusdepartemeantta ovddasvástádusguovllut: guovllulaš šaddan, energii, fievrreidamet ja infrastruktuur, it ja boasta ja ealáhuseallin. Ovddasvástádusguvlui ealáhuseallimii sisdoallá fitnodatbarggu ja entreprenevravuoda,

gilvalanfápmu ja márkanat mat doibmet bures ja vel dutkan masa lea dárbu ja innovašuvnnat.

Sosiáladepartemeantta

Sosiáladepartemeantta ovddasvástádusguovllut: dearvvašvuohta- ja buohccedikšu, álbmotdearvvašvuohta, mánáid vuoigatvuođat, doaimmahehtehusat, boarrásiiddikšu, sosiálabálvalus, buohccedáhkáduš, penšuvnnat ja ekonomalaš veahkadoarjja, stáhtalaš hálddahuš, orrun, huksehuš ja oskoser-vodagat.

Oahpahusdepartemeanta

Oahpahusdepartemeantta ovddasvástádusguovllut: ovdaskuvla ja skuvla, universitehtat ja allaskuvllat, dutkan, rávesolbmooahpahus, oahpahus doaimmahehtehuvvon olbmuide, ruođagieloahpahus sisafárjeddjiide, álbmotoahpahus, ávusdoaimma, dásseárvu, nuoraidpolitihkka ja politihkka siviila servodahkii.

Olgoriikadepartemeanta

Olgoriikadepartemeantta ovddasvástádusguovllut: olgoriika- ja sihkarvuođapolitihkka, globála ovdáneapmi ja veahkkedoarjja, gávppašapolitihkka, veahkki ruođtelaččaide olgoriikas, álbmotriekti ja gaskariikkalaš olmmošlaš vuoigatvuođat, dárkkisteapmi go vuovdá olgoriikii soahteávdnasiid, gaskariikkalaš ovttasbarggut riikkaiguin ja guovlluiguin ja maid gávppašan-, investeren- ja Ruođa ovddideapmi.

Departemeanttaid lassin gávdnojit maid oppalaš organisašuvdna:

Stáhtaráđđelqvddegoddi

Stáhtaráđđelqvddegottis lea bargun jođihit ja ovttahttit barggu Ráđđehusčállingottiin ja maid ovddasvástádus dan ruođa EO-politihkas. Stáhtaráđđelávdegoddái gullo stáhtaministara ja EO-ministara čállingoddi.

Hálddahušossodat

Hálddahušossodat lea ráđđehusčállingotti oktasaš náka ja lea ovddasvástádus departemeantaoppalaš hálddahušáššiin. Dasa gullo earret iežá rievdadus- ja ođasmahttinbargu ráđđehusčállingottis, eiseválddi ekonomiijas, bargoaddeáššiin, gelbbolašvuođabajásdoallamis, it-doarjjas, girjerádjosis, vuorkkáin ja diarias, ja maid diehtujuohkin ja gulahallan.

Eiseválddit

lešguđet departemeantta ovddasvástádusguvlui gullo moanat stáhtalaš eiseválddit mat galget geavahit daid lágaid ja čađahit daid doaimmaid maid riikabeaivi ja ráđđehus leat mearridan. Johtindoaimmahat ja Vearrodoaimmahat leat moadde ovdamearkkat stáhtalaš eiseválddiin.

Juohke jagi ráđđehus mearrida njuolggadusreivve birra eiseválddiide. Das čužžo makkár ulbmilat eiseváldiin leat iežaset doaimmaide ja man ollu ruđaid sáhtte geavahit. Ráđđehusas leat danin obba stuorra vejolašvuodát stivret eiseválddi doaimma, muhto ii mange láhkái oačču stivret got eiseváldi galgá geavahit lága dehe mearridit ovttaskas áššis. Eiseváldi mearrida dán iešráđálaččat ja rapportere departementii. Mánja iežá riikkain stáhtaráđis lea váldi njuolga seahkanit eiseválddi bistevas bargui. Ruotas eai leat dakkár vejolašvuodát. Dát gohččoduvvo gieldu ministarstivrema vuostá.

Ráđđehusas lea ovddasvástádus háhkamii ja hoavddaid (generáladirektevr-raid) virgáibidjamii eiseválddiide. Dál leat sullii 350 stáhtalaš eiseválddi.

Budjeahttaproseassa

Bargu stáhtabudjehtain lea guhkes proseassa mii álgá eanet go jagi ovdal dan áigeguovdilis budjeahttajahki álgá. Proseassa álgá juovlamánus go Ruhtadan-departemeanta čilge prognosaid servodatekonomiija ovdáneamis ráđđehussii. Njukčamánus dollet ráđđehusráđđehallamiid man guvlui stáhtabudjehtain bargá. Váldoguovlu daid boahttevas jagiide mearriduvvo dan ekonomalaš giđđaproposišuvnnas, mii geigejuvvon ráđđehussii cuoŋománus.

Giđđat ja geasset bargu departemeanttas joatká ja ráđđehus guođđá evttohusa stáhtabudjehtii boahttevas jahkái, budjeahttaproposišuvdna, riikabeaivái čakčamánus.

Dan botta go riikabeaivi gieđahallá budjeahttaproposišuvnna departemeanta válbme njuolggadusreivve eiseválddiide. Ráđđehus mearrida njuolggadusreivve eiseválddiide ovdal jahkemolsuma.

Láhkaásahusproseassa

Ruota ráđđehus mearrida ođđa lágaid birra. Ráđđehus álggaha daid eanemus lánkaevttohusaid.

Ráđđehus guođđá sullii 200 proposišuvnnaid riikabeaivái juohke jagi. Muhtin proposišuvnnat evttohit ollát ođđa lánkaásahusa ja muhtimat leat evttohusat rievdadusaide dálá lágaid.

Guorahallamat ja lándegottit

Muhtin áššit maiguin ráđđehus bargá leat váddásit čoavdit go iežát. Dakkár oktavuodain ráđđehus sáhtta nammadit erenoamáš guorahalli (ovtta olbmo) dehe lándegotti (joavkku mas lea mánja olbmo) geat galge guorahallat áššiid. Ráđđehus čilge gohččuma nu gohččoduvvon gohččumis guorahallái ja lándegoddaí. Loahppajurdagat čohkkehuvvot rapportii mii šaddá almmolaš ja vejolaš gávdnat.

Go ráđđehus háliida ásahit ođđa lága de dávjá dahkko ná

1. Bidjo johtui stáhtalaš guorahallan guorahallat ášši. Lávdegoddi dehe olmmoš ožžo gohččuma gieđahallat eavttuid dasa maid ráđđehus háliida čađahit. Rámmat gohččumii leat dat nu gohččoduvvon lávdegoddegohččumat.
2. Go guorahallan lea válmmas de guorahalli dehe lávdegoddi čállá rapporta.
3. Rapporta sáddejuvvo eiseválddiide, organisašuvnnaide, gielddaide ja iežá berošteddjiiide geat ožžot buktit oaiviliid, nu gohččoduvvon gulas kuddanvástádusat. Jus mánnga gulaskuddanásahusat leat negatiivvalaččat dalle sáhhtá mearriduvvot ahte ii joatkke áššiin, dehe geahččalit gávdnat iežá čovdosiid go daid maid guorahalli evttoha.
4. Rapporta sáddejuvvo maid Láhkaráđđái mii guorahallá daid juridihkalaš geahčastanguovlluid.
5. Maŋŋil ráđđehus čállá evttohusa, proposišuvnna, riikabeaivái.
6. Okta riikabeaivvi lávdegottiin ožžo guođdit oaiviliid evttohussii (lávdegoddecealkámuš)
7. Riikabeaivi jienasta proposišuvnna birra. Jus dohkkehuvvo ođđa láhka sáhhtá almmuhuvvot Ruoŋa njuolggadusčoakkálmasas (Svensk författnings samling, SFS).

Muhtin lágat mat gusket Ruoŋa dahkkot Eurohpálaš ovttadagas. Muhtin lágat mat dohkkehuvvot EO:s leat njuolga gustovaččat Ruttii váikko ráđđehus ii leat mearridan áššis.

Ruota servodathápmi

Demokráhtalaš vuogádat friddja válggaiguin

Ruotta lea demokratiija parlamentáralaš stivrenvugiin, mii mearkkaša ahte visot almmolaš fápmu vuolgá álbmogis. Lágat ásahuvvot riikabeaivvis 349 lahtuin mat válljejuvvot álbmogis juohke njealját jagi. Juohke válgga maŋŋil riikabeaivvi sárdneolmmái evttoha ođđa stáhtaministara. Stáhtaministtar nammaduvvo maŋŋil riikabeaivvis ja ožžo gohččosa ásahtit ráđđehusa.

Formálalaččat Ruotta lea konstituála monarkiija gonagas Carl XVI Gustaf stáhtahoavddaid. Monárkkas lea symbolalaš stáhtahoavdadoaimma meastá dušše sermoniála bargguiguin.

Go Ruotas leat almmolaš válggat de sullii gieža miljuvna olbmui geain lea jienastanvuoigatvuohta ožžot vejolašvuođa leat mielde ja váikkuhit geat galgt ovddastit álbmoga riikabeaivvis, eanandikkis ja gielddain.

Galgá deavdit 18 jagi maŋemus válgabeaivvi jus galgá beassat jienastit.

Earret go jienastit gávdnojit iežá vuogit váikkuhit ruota politihka. Muhtin ovdamearkkat leat searvat politihkalaš bellodahkii, buktit oaiviliid lávdegottiin ja guorahallamiid raporttaide ja oassálastit álbmotjienastemiin.

Juohke viđat jagi dollojuvvot válggat EO-parlamentii, dat áidna EO ásahusain mii lea njuolga válljejuvvo. Visot geat leat ássit EO-miellahttoriikkas ja álbmotčálihuuvon Ruotas ožžot jienastit Ruotas.

Ruota hálddahushápmi – golbma dási

Ruotta stivrejuvvo golbma dásis: nášuvnnalaš, guovllulaš ja báikkálaš. Dasa lassin boahťa eurohpálaš dássi.

Nášuvnnalaš dássi

Riikabeaivi, geas lea fápmu ásahtit lágaid, ovddasta álbmoga nášuvnnalaš dásis. Ráđđehus stivre Ruota dan bokte ahte doaimmahit Riikabeaivvi mearrádusa ja vuolggaha ođđa lágaid ja láhkarievdadusaid. Veahkkin barggus ráđđehusas lea Ráđđehusčállingoddi ja stáhtalaš eiseválddit.

Guovllulaš dássi

Ruotta lea juhkkujuvvo 21 leanaide. Juhke leanas gávdno maid stáhtalaš guovllulaš eiseváldi, leanastivra. Muhtin iežá stáhtalaš eiseválddiin lea maid doaimma guovllulaš ja báikkálaš dásis. Gávdnojit 20 eanandikkis. Alimus mearrideaddji orgána lea eanandigge- dehe guovlodievasčoahkkin. Gielaláhka stivre eanandikki doaimma muhto gávdno sadji iešstivremii, dainna oaivvilduvvo ahte mearrádusat iešguđet gielddas, eanandikkis dehe guovllus

mearriduvvo suorggis.

Báikkálaš dássi

Ruoŧas leat sullii 290 gieldda. Gielddain lea ovddasvástádus eanemus gielddabálvalusas mii gávdno gos mii orrut. Sin deháleamos bargguin lea ov-daskuvla, skuvla, sosiálabálvalus ja boarrásiiddikšu. Gielddat stivrejuvvo politihkkariin mat leat válljejuvvo álbmogis. Alimus mearrideaddji orgána lea gielddadievasčoahkkin. Gielddalága stivre gieldda doaimma muhto nugo guovllulaš dásis gávdno sadji iešstivremii.

Eurohpálaš dássi

Ruttii gullo EO-njuolggadusat ja oassálastet dan proseassas gos ođđa oktasaš njuolggadusat hábmehuvvojit ja mearriduvvo. Ráđđehus ovddasta Ruoŧa Eurohpálaš ráđis ja Eurohpálaš ovttagada ráđis, mii dávjá gohččoduvvo ministarráđđi dehe ráđđi ja mii mearrida njuolggadusaid boahhteáiggi ovttag bargui. Stáhtaministaris lea maid oppalaš ovddasvástádus ovdáneamis ja ovttagastahhtimis Ruoŧa EO-politihkas.

Ruoŧa vuodđolágit

Vuodđolágit leat badjelis visot iežá lágaid ja eat oačču vuostálastit vuodđolágaid. Daid ii ge sáhte rievdat seamme álkit go iežá lágaid. Rievda-dussii gáibiduvvo ahte ráđđehus mearrida seamme mearrádusa guokte sierra gerddiin. Mearrádusaid gaskkal galgá leat leamaš riikabeaiveválgá.

Vuodđolágit gusket stivrengugi ja demokratiija, ruvdnoráiddu, cealkámušfriddjavuođa ja iežá vuđolaš friddja- ja vuoigatvuođat:

- 1974 jagi ráđđehushápmi sisdoallá vuoduid ruoŧa stáhtavuohkái, got ráđđehus galgá bargat, makkár vuđolaš friddja- ja vuoigatvuođat ruoŧa álbmogis galgá leat ja got válggat riikabeaivái galgá čađahuvvo.
- 1810 jagi maŋŋisboahhteortnet mudde got ruoŧa ruvdu árbejuvvo, nam malassii gii galgá leat gonagas dehe dronnet.
- 1949 jagi prentenfriddjavuođanjuolggadus sisdoallá earret iežá prentenfriddjavuođa birra ja vuoigatvuođa váldit oasi almmolaš áššebáhpiriin.
- 1991 jagi cealkámušfriddjavuođavuodđoláhka mudde cealkámušfriddjavuođa radios, tv:s, filmmas ja ođđa sullásaš mediain.

Olmmošlaš vuoigatvuođat

Ovddasvástádus ahte dát olmmošlaš vuoigatvuođat eai loavkašuvvo lea riikabeaivvi, ráđđehusa ja olles stáhtalaš, guovllulaš ja gielddalaš doaimma geahčus. Ráđđehus guhkesáigásaš ulbmil lea sihkkarastit dievas árvvusatnima daid olmmošlaš vuoigatvuođain Ruoŧas.

Olmmošlaš vuoigatvuođat Ruotas suodjaluvvot sihke vuodđolágas ja iežá lágaid ja njuolggadusaid bokte. Dasa lassin Eurohpálaš konvenšuvdna olmmošlaš vuoigatvuođa suoji birra ja dat vuđolaš friddjavuođaláhka Ruotas 1995 rájis. Gávdnojit maid iežá gaskariikkalaš soahpamušat stáhtaid gaskkal mat mearridit olmmošlaš vuoigatvuođaid birra.

Ráđđehusa bargu ovddidit ja suodjalit olmmošlaš vuoigatvuođaid báidná olles nášuvnnalaš politihka ja vel visot osiid olgoriikapolitihkas.

Dásseárvu

Ruotas lea guhkes árbevierru bargat dásseárvoáššiiguin. Dásseárvu mearkkaša ahte nissoniin ja dievdduin lea seamme vuoigatvuođat ja vejolašvuođat sierra sajiin eallimis, ovdamearkka dihte bargomárkanis, juohkit ovddasvástádusa ruovttu ja mánáid badjel ja maid ekonomalaš dásseárvu.

Muhtin fápmu ja váikkuhanvejolašvuođa juohkin nissoniid ja dievdduid gaskkal lea sierralágán sierra osiin servodagas. Politihka lea okta dain sajiin gos lea jeavddaleamos sohkaabealjuohkin. Riikabeaivvis leat 45 proseantta nissona ja 55 proseantta dievddu. Iežá sajiin, nugo dieđalašvuođas, kultuvrras, medias, ruota girkus ja ealáhuseallimis, leat unnibut nissonat njunnjus sajiin. Ealáhuseallimis dievdoeanetlohku lea stuorimus, vaikko leat muhtin rievdadusat maŋemus jagiid.

Almmolašvuohta

Almmolašvuođaprinsihppa

Almmolašvuođaprinsihppa mearkkaša ahte eiseválddiid, riikabeaivvi ja dat mearrideaddji gielddalaš searvegottiid doaibma galgá leat rabas nu guhkás go vejolaš. Dáhkidan dihte sisaoainnu bargui prinsihppa almmolaš áššebáhpiriid almmolašvuođas lea čállon ovtta vuodđolágaide, prentenfriddjavuođalágaide.

Almmolašvuođaprinsihppa addá buohkaide rievtti váldit oasi almmolaš áššebáhpiriin. Áššebáhpirat mat bohtet sisa dehe sáddejuvvojit Ráđđehusčállingottis ja iežá eiseválddiin, ovdamearkka dihte reivvet, mearrádušat ja guorahallamat lea dájvja almmolaččat. Váldonjuolggadus lea ahte visot áššebáhpirat mat bohtet sisa galget čálihuuvot dan vuostáiváldit eiseválddi luhtte.

Muitočállagat ja evttohusat dájvja eai oaivvilduvvo dego almmolaš áššebáhpirat. Jus háliida diehtit makkár áššebáhpirat mat gávdnojit eiseválddi luhtte dehe váldit oasi dain de váldá oktavuoda eiseválddiin.

Almmolašvuođaprinsihppa mearkkaša maid ahte virgeolbmot ja iežát geat barget stáhtas, gielddas ja eanandikkis lea dieđihanfriddjavuohta. Dát mearkkaša ahte sis lea riekti muitalit dakkáriid birra mii muđuin lea čiegus, earret muhtin dieđuin, ovdamearkka dihte mediai, ja eai galgga sáhtti ránggáštuvvot dan dihte ja bargoaddi ii oačču váldit sealvái gii lea guođđán dieđuid.

Áššeolbmát

Okta dehálaš doaimma dáhkidit rabasvuoda dan almmolaš suorggis lea vuogádat áššeolbmuiguin, duohpa lea leavvan máŋga iežá riikkaide.

Ruožas lea čuovvovaš almmolaš áššeolbmot:

Vuoigatvuodaáššeolmmái (Justitieombudsmannen, JO) – dehe Riikabeaivvi áššeolbmot nugo sii almmolaččat gohččoduvvot – välljejuvvo riikabeaivvis dárkkistan dihte ahte eiseválddit ja sin virgeolbmot čuvvot gustovaš lágaid ja iežá njuolggadusaid iežaset doaimmas.

Vuoigatvuodakánsler (Justitiekanslern, JK) váldobargu lea vákšut eiseválddiid ja duopmostuoluid ráđđehussii, ovddastit stáhta riidduin duopmostuolus, muddet buhtadusgáibádusaid stáhta vuostá, leat alaguoddi prenten- ja cealkámušfriddjavuodaáššiin ja leat ráđđehusa juridihkalaš ráđđeaddi.

Golaheaddjeáššeolmmái (Konsumentombudsmannen, KO) bealušta golaheddjiid beroštumiid fitnodagaid vuostá duopmostuoluin. KO váldobargu lea dárkkistit ahte fitnodagat čuvvot márkanastinlága, soahpamušeaktolága, buvttaeaktolága ja gáiddus- ja ruoktogávppašanlága.

Vealáhanáššeolmmái (Diskrimineringsombudsmannen, DO) bearráigeahča ahte vealahanláhka čuovvoluvvo.

Mánááššeolmmái (Barnombudsmannen, BO) ovddasta mánáid ja nuoraid vuoigatvuodaid ja beroštumiid ON:a konvenšuvnna mánáid vuoigatvuodaid ektui.

Mánáid ja ohppiadáššeolmmái (Barn-ja elevombudet, BEO) galgá gohččosa jelgii vuhtii váldit mánáid ja ohppiid vuoigatvuodaid, skuvlálaga jelgii.

Dárkkisteapmi stáhtas

Konstitušuvdnalávdegoddi, KU, lea lávdegoddi riikabeaivvis mii dárkkista stáhtaráđiid virgedoaimma ja gieđahallama ráđđehusáššiin. Dasa lassin válbme KU áššiid mat gusket ovdamearkka dihte vuođđolágaid, riikabeaiveortnega ja maid riikadárkkástus välljema.

Riikadárkkástus, mii lea eiseváldi riikabeaivvi vuolde, dárkkista stáhtalaš eiseválddiid ja doaimmaid ja dárkkistit vai čuvvot gohččosiid ja njuolggadusaid ja vai olláshuhttet iežas ulbmiliid, nammalassii ahte ráđđehus ja iežá eiseválddit dikšut bargguset.

Muhtin stáhtalaš eiseválddit lea maid dárkkistaneiseválddit, dainna oaivvilduvvo ahte sis lea bargun dárkkistit doaimmaid. Stáhta dárkkista ja dorjo nu láhkái eanandikki, guovlluid ja gielddaid bargguid. Skuvladárkkástus lea okta ovdamearka dárkkistaneiseválddis mii dárkkista skuvllaid, geahččan dihte vai čuvvot lágaid ja njuolggadusaid.

Ruotta máilmmis

Ruotta ja EO

Ruotta lea miellahttu EO:s ođđajagimánu 1 beavvi 1995 rájis maŋŋil álbotjienasteami 1994. Miellahttuvuohta mearkaša ahte Ruotta lea mielde EO bargus ja lea vejolašvuohta váikkuhit daid mearrádušaid mat váldot.

Ruotta lea ain dan ekonomalaš moneteara ovtastaga, EMU, olggobealde mii earret iežá mearkaša ahte miellahtturiikkain lea euro oktasaš valuhtan. Čakčamánu 2003 lágiduvvui álbotjienasteapmi jus Ruotta galggai searvat valuhtaovttadahkii. Boađus lei ahte 55,9 proseanta jienasteddjiin vástidedje ii.

Sullii 1200 ruottelaččat barget EO. Oassi dain ovddastit Ruotta ja ruotta stáhta beroštumiid ja nuppiin leat sierra virggit EO hálddahas, ovdamearka dihte Eurohpálaš kommišuvnnas.

Ruotta ja ON

Ruotta šattai miellahttu Ovtastuvvon nášuvnaide, ON, 1946, jagi maŋŋil go organisašuvdna ášuvvui. Dan maŋŋil lea doaimmalaš beroštupmi ON:s dagahan stuorra oasi ruotta olgoriikkapolitiikkas.

Ruotta ráđđehus, stuorra doarjagiin riikabeaivvis, oaidná ovttasbarggu ON:s dego deháleamos reaidu njulget máilmmi stuorra birgenáššiid. Dát bargu gáibida nanu ON:a ja lahka ovttasbarggu báikkálaš organisašuvnnaiguin, ovttasbarggu riikkaiguin ja dan siviila servodagas máilmmi birra.

1960-logu rájis Ruotta lea oassálastán mánga ON:a doaimmain sealluhit ráfi. Eanet go 70 000 ruottelaččat lea čađahan ON-bálvalusa jagiid mielde ja mánga ruottelaččat leat bargan ON-soabaheaddjin.

Ruotta doaibma viiddes gierddus ON:s bargoguovlluin. Riika lea gávdnon vuolgaheddjiin dehálaš áššiid. Ráŋggáštus jápmimiin heaittihuvvui, mánáid vuoigatvuođat, apartheid heaittiheapmi, biinnidankonvenšuvdna, nugo iežá guovllut dego militeara njeaidin, biras ja narkotihkkaeastin leat ovdamearkat áššiin main Ruotta lea leamaš mielde váikkuhit. Ruotta lea maid okta dain stuorimus addin ON:a sierra orgánaide dan multilaterála ovddidanovttasbargus.

Davviriikkalaš ovttasbargu

Formaliserejuvvon ovttasbargu davviriikkaid gaskkal lea okta dain boarráseamos ja stuorimus guovllulaš ovttasbargguin máilmmis. Politihkalaš ovttasbargu lea huksehuvvon oktasaš árvvuid vuođu ja dáhttu olahit bohtosa mii buktá dynámalaš ovdáneami ja lasiha Davviriikka gelbbolašvuođa ja gilvalannávcca.

Davviriikkalaš ráđđi

Davviriikkalaš ráđis, mii ásahuvvui 1952, gávdnojit 87 ráđđelahtu Danmárkkus, Suomas, Isláanddas, Norggas, Ruotas, Fearasulluin, Ruonáeatnamis ja Áláanddas. Miellahtut čohkkáhit riikkaid parlameanttain, namuhuvvon iešguđet belodagas ja välljejuvvo parlameanttas. Njuolga válggat Davviriikkalaš ráđđái eai dahkko.

Davviriikkalaš ministtarráđđi

Davviriikkalaš ministtarráđđi ásahuvvui 1971 ja lea daid davviriikkalaš ráđđehusaid ovttasbargoorgána. Ministtarráđđi lea, nama dihte, ii okta muhto mánga ráđi. Mánnga davviriikkalaš suorgeministara gávnnahit ministtarráđis moddii jahkái. Spiehkastat lea earret iežá olgoriikka- ja suodjalusministarat, mat leat Davviriikkalaš ministtarráđi olggobealde. Muhto dieđusge dat ii eastte davviriikkalaš ministariid gávnnaheamis.

Oktavuodát

Telefovdna

Ráđđehusčállingotti vuostáiváldin: +46 8 405 10 00

Boastta

Visot departemeanttat (earret Olgoriikadepartemeanta)

103 33 Stockholm

Olgoriikadepartemeanta (Utrikesdepartementet): 103 39 Stockholm

E-boastta

Geahča Oktavuodáid (Kontakter) dás webbasajis (www.riksdagen.se)

SE-103 33 Stockholm, Sweden